

Платформа 1. Стратегічні орієнтири управління розвитком освіти, науки та бізнесу в координатах повоєнного відновлення України

УДК 65.014

Касич А.О., д.е.н., професор

Київський національний університет технологій та дизайну

ОСВІТНІЙ ТА НАУКОВИЙ ФАНДРАЙЗИНГ ЯК УМОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Вища освіта в Україні і до війни залишалась лише частково реформованою, а більшість змін були виключно декларативними та формальними. Війна певним чином погіршила ситуацію.

Університети значною мірою залежать від державного фінансування; мають низький рівень впливу на інноваційні процеси в економіці, оскільки зосереджують свою увагу на освітній діяльності; знаходяться на початкових стадіях інтеграції у глобальний освітній простір та потребують імплементації передового досвіду європейських університетів на основі співпраці.

Метою дослідження є аналіз фінансових передумов розширення форм залучення зацікавлених сторін до розвитку вищої освіти через механізми освітнього та фінансового фандрайзингу.

Питання управління фандрайзингом в закладах вищої освіти розкриваються в праці Гнатюк О.М., Краус К.М., Краус Н.М. [2]. Особливості безпосередньо освітнього та наукового фандрайзингу розкрито в статті Боголіба Т.М. [1].

Фінансування ЗВО в Україні відбувається за моделлю в якій переважає державне фінансування (в останні роки приблизно 57%). І хоча частка недержавних коштів зростає (складає приблизно 42,1 %), однак величина фінансування вищої освіти з державного бюджету суттєво не зменшилась, вона по роках складала: 18,3 млрд грн в 2021 році, 22,7 млрд грн в 2022 році, 18,4 млрд грн в 2023 році та 19,2 млрд грн в 2024 році. В структурі надходжень за спеціальним фондом переважають надходження за послуги за основною діяльністю (приблизно 75%), частка благодійних внесків та грантів не перевищує 4%. При цьому підприємства мали низький рівень залучення до розвитку вищої освіти [3].

Війна негативно вплинула на діяльність як безпосередньо університетів, так і системи вищої освіти в цілому. Мають місце:

знищення майна та переміщення університетів із зони бойових дій (кількість закладів, що перемістились у 2022 році – 44);

міграція українських викладачів та студентів за кордон (перспективна проблема - проблема з кількістю студентів через неповернення українських школярів для вступу до українських ЗВО);

зменшення кількості іноземних студентів (до війни ця цифра складала понад 70 тис, однак через війну велика кількість покинули країну, а для нових студентів загрози через війну зменшують привабливість вищої освіти);

зниження якості освітнього процесу під час обстрілів та блекаутів,

зменшення фінансування (вже в 2022 році відбуло скорочення витрат на вищу освіту на 10% порівняно з запланованими сумами; після війни очікується суттєве скорочення витрат на вищу освіту).

Це далеко не повний перелік негативних наслідків війни, які суттєво впливають на стійкість розвитку університетів.

Хоча, наприклад, адаптація українських студентів і викладачів за кордоном відкриває певні можливості, оскільки це: здобутий досвід міжкультурних комунікацій, своєрідні «містки зв'язку» (амбасадори), що вже є основою розширення співпраці між українськими та європейськими університетами.

Прогнозоване недостатнє фінансування вищої освіти в Україні після війни актуалізує завдання фінансового забезпечення сталого розвитку університетів у майбутньому. Стратегічне завдання Програми «Освіта 4.0», яка була розроблена в 2022 році спрямована на вирішення і питання фінансового забезпечення діяльності університетів, однак основний акцент зроблено на побудові системи освіти, що передбачає гармонізацію українського і європейського освітніх просторів. В Україні вища освіта в останні роки була частіше об'єктом критики, а не консолідації зусиль політики, громадянського сектора, бізнесу, які загалом зацікавлені у забезпечення системних перетворень. Основою цих процесів має стати збільшення обсягів фінансування, в тому числі за рахунок фандрайзингу.

Фандрайзинг – є формою залучення університетами додаткового фінансування шляхом взаємодії з різними категоріями зацікавлених сторін з метою розвитку партнерства, підвищення фінансової стійкості та інноваційної активності.

У багатьох країнах світу фандрайзинг має реальні приклади та суттєве поширення.

В Україні для впровадження механізму фандрайзингу необхідний перегляд базисних концепцій розуміння ролі вищої освіти у розвитку суспільства. Визнання у суспільстві визначальної ролі вищої освіти буде сприяти підвищенню рівня мотивації донорів та формуванню міцних форм взаємодії, в тому числі в частині розвитку наукового співробітництва.

З позицій університету фандрайзинг слід розглядати як командну та системну роботу, яка буде ефективною значною мірою на основі міжособистісних стосунків.

Як свідчать численні дослідження [4] ефективність фандрайзингу залежить від конкретної ситуації, тобто від культури, історії, традицій, місії, кількості випускників, потужності донорської бази, престижності, академічній якості, відданості, зусиллях, стилів управління президента та керівників розвитку, що у сукупності має вирішальну роль у результатах збору коштів. Використання донорських ресурсів для розширення освітньої та наукової співпраці дасть можливість підвищити рівень інтегрованості університетів у процеси формування національної інноваційної системи.

Список використаних джерел:

1. Боголіб Т. М. Освітній та науковий фандрайзинг в Україні / Т. М. Боголіб // Наукові праці Донецького національного технічного університету. Серія : Економічна : всеукр. наук. зб. / Донец. нац. техн. ун-т. Донецьк : ДонНТУ, 2014. № 51. С. 148-162.
2. Гнатюк О.М., Краус К.М., Краус Н.М. Управління фандрайзингом закладу освіти: розширення можливостей чи вимога часу? *European scientific journal of Economic and Financial innovation* №1(11) 2023, с. 4-19.
3. Касич А.О. Вплив бюджетно-податкової політики на інноваційно-інвестиційну активність підприємств. *Актуальні проблеми економіки*. 2006. № 11 (65). С. 144–151.
4. Madeo E. Fundraising in the Higher Education Context: A Topical and Theoretical Literature Review. *Education, Society and Human Studies* ISSN 2690-3679 (Print) ISSN 2690-3687 (Online) Vol. 3, No. 2, 2022 www.scholink.org/ojs/index.php/eshs 1